

„Kaliningradská oblast jako ‚pilotní region‘ ve vztahu Evropské unie a Ruska“

1. Obsah a struktura práce

Práce Petra Pirunčíka má celkem 117 stran, z toho je 98 stran vlastního textu, jedna strana českého a anglického resumé, tři strany seznamu použitých zdrojů a literatury a 13 stran příloh, které obsahují mapy Kaliningradské oblasti, chronologii významných událostí a četné grafy a tabulky.

Hlavní cíl své práce autor v Úvodu vymezuje takto: „...shrnout a stručně zhodnotit pozici Kaliningradské oblasti jakožto ruské oblasti uprostřed Evropské unie“ (s.3). Oblast, která je ruskou exklávou zcela obklopenou členskými zeměmi EU, autor charakterizuje pojmem „pilotní region“, který původně vyjadřoval ambice především kaliningradské regionální správy, ale postupně se dostal do diplomatického diskursu centrálních institucí Ruské federace i států EU a evropských institucí. Autor ve své práci hodlá objasnit, „...v čem spočívá jedinečnost Kaliningradské oblasti a co se skrývá pod Ruskem i Uníí deklarovaným a obecně přijímaným pojmem ‚pilotní region‘“ (s.3).

Konkrétně autor usiluje o „...výčet suverénních aktérů, kteří se podílejí na řešení v práci naznačených kaliningradských problémů (...). Budu usilovat především o to, podat základní zhodnocení pozice Kaliningradské oblasti v synchronním politickém prostředí a upozornit také na dynamiku proměny této pozice“ (s.4).

Autor v Úvodu dále upozorňuje na to, že problematika Kaliningradu je v českém prostředí zanedbávána a zájem zde nezbudila ani v době, kdy byla v zahraničí intenzivně odborně i politicky diskutována v souvislosti s rozšířením EU v roce 2004. Autorovou ambicí je tedy tuto mezeru částečně zaplnit.

Autor dělí svou práci na část ekonomickou a část politologickou. V první velmi podrobně popisuje sociálně–ekonomickou realitu Kaliningradské oblasti a s tím spojené vývojové trendy. Zabývá se zde mezinárodním i vnitroruským obchodem, investicemi přicházejícími ze zahraničí i z Ruska, sociálně–ekonomickými poměry místního obyvatelstva, dopravní problematikou a institucionálním a právním charakterem „Speciální ekonomické zóny“ v Kaliningradské oblasti. V závěru této části autor hodnotí ekonomickou budoucnost Kaliningradu na pozadí koncepce „ruského Hongkongu“, kterým se má oblast vzhledem ke svému unikátnímu geopolitickému postavení stát. Text je doprovázen velkým množstvím ilustračních grafů a tabulek.

V druhé části (zpracované údajně „politologickou metodou“) se autor zabývá pojetím Kaliningradské oblasti jako „...předmětu ruské i mezinárodní politiky a diplomacie“ (s.6). Identifikuje aktéry, kteří spoluurčují (nebo se o to v různé míře snaží) politickou budoucnost Kaliningradské oblasti a snaží se o „přiblížení koncepcí jednotlivých aktérů“, což pokládá za „jádro politologické složky textu“ (s.6).

Autor hodnotí zájmy a politiku celkem pěti typů aktérů, kteří jsou podle něj pro současnost i budoucnost Kaliningradské oblasti rozhodující: ruského mocensko-politického centra, kaliningradské autonomní správy, Evropské unie, Polska a Litvy jakožto sousední státy, a konečně Německa jakožto nejvýznamnějšího obchodního partnera, který má navíc k oblasti zásadní historické vazby. V části věnované Polsku a Litvě se autor na značné ploše věnuje zásadnímu bodu evropsko-ruských vztahů točících se kolem Kaliningradu, kterým je problematika úpravy cestování mezi Kaliningradskou oblastí jakožto exklávou a vlastním Ruskem.

V závěru práce autor stručně představuje šest možných scénářů dalšího vývoje Kaliningradské oblasti. Scénáře chápe jako „....argumentační a rétorické módy, v nichž dostávají smysl diskursivní praktiky těch politiků a veřejných činitelů, kteří vstupují do debaty o budoucnosti Kaliningradské oblasti“ (s.90).

2. Hodnocení formální stránky práce

Práce Petra Piručíka je napsána nadprůměrně pečlivě, i když několika nepřesností se nevyvaroval („subjekt“ místo „objekt“ na straně 5; nepřesné vyjádření na straně 107, že Královec založili „Germáni“, atd.). Bohužel zcela chybí strana 21.

Autorův styl je přesný a věcný. Jeho východiska, cíle a závěry jsou formulovány srozumitelně a předsvědčivě.

Seznam použité literatury a pramenů je obsáhlý a zahrnuje všechny podstatné práce o kaliningradské problematice, které byly v posledních letech publikovány. Autor čerpá jak ze zdrojů původem „kaliningradských“, tak ruských a západoevropských. Citační aparát užívá s dostatečnou frekvencí.

Zde si ovšem nemohu odpustit výtku související s jedním spíše úsměvným omylem autora. V Úvodu své práce, kde nabízí stručný přehled literatury a pramenů, autor výslovně uvádí mezi „ruskými autory působícími většinou v zahraničí a věnujícími se spíše politologické dimenzi [kaliningradského] problému“ i jakéhosi „Sergeje Huismana“. Nevím, jak na to autor přišel, ale mohu jej informovat, že se ve skutečnosti jedná o Sandera Huismana, který je nizozemským politologem působícím nikoli v zahraničí, ale doma. Jedná se samozřejmě o relativně marginální chybu, zmiňuji ji však proto, že

Sander je můj blízký kamarád, s jehož rodinou pravidelně trávíme letní dovolenou. Příslušnou pasáž mu s patřičným komentářem pošlu, očekávajíc bouřlivou odezvu.

3. Hodnocení obsahové stránky práce

Autor ve své práci prokazuje značnou erudici a výborné zvládnutí empirické stránky tématu. Nedopouští se žádných zásadních chyb ani zkreslení.

Práce má převážně popisný charakter, což je ovšem v zásadě v souladu s cíli, které autor vymezuje v Úvodu. Bývalo by neškodilo posílit skutečně analytickou rovinu práce. Vzhledem k její celkové povedenosti a vyváženosti vztahu mezi deklarovanými cíli a závěry nechť jsou následující poznámky chápány spíše jako námět k další výzkumné práci, pokud by v ní chtěl autor pokračovat:

- Na několika místech (především v souvislosti s otázkou překračování hranic s okolními zeměmi EU) autor krátce zmiňuje problém „kaliningradské identity“, aniž by ovšem tento pojem jakkoli teoreticky uvedl a následně adekvátně aplikoval. Regionální identita a její proměny je přitom aspektem, jehož hlubší, podrobnější a ucelenější analýza by byla nesmírně zajímavá a obohacující.
- Práci chybí téměř jakýkoli teoretický základ. V Úvodu se pouze dozvíme, že v její první části autor hodlá aplikovat „ekonomickou metodologii“ a v druhé části „politologickou metodologii“, aniž se dočkáme vysvětlení, v čem tyto metodologie vlastně spočívají. Žádné ekonomické ani politologické teoretické koncepty, na kterých by autor mohl založit svou analýzu, nejsou zmíněny. Přitom se jich nabízí celá řada, například různé teorie regionů, případně liberální mezinárodněpolitické přístupy založené na předpokladu důležitosti mezinárodních „transakcí“.
- Jak již bylo zmíněno, v samotném závěru práce autor identifikuje šest možných scénářů dalšího vývoje regionu. V Úvodu předtím slibuje, že se v této souvislosti pokusí o predikci. Podle mého názoru by však bývalo bylo přínosnější, kdyby oněch šest scénářů autor chápal spíše jako východisko své práce a nikoli jako závěrečné shrnutí. Jde totiž o popisné scénáře, na základě kterých by teprve měla nastoupit analýza s cílem zhodnotit jejich silné a slabé stránky a následně identifikovat ty, které jsou nejpravděpodobnější. V současné podobě totiž autorovy predikce působí jako by se nacházely ve vzduchoprázdnu, neboť nejsou podepřeny jasně strukturovanou analýzou. Zmiňované scénáře by tedy měly být chápány jako výchozí hypotézy a v průběhu textu pak postupně testovány.

4. Celkové hodnocení

Výše zmíněné připomínky jsou jen marginálního charakteru nebo představují spíše náměty pro další výzkum. Popisnost práce je nutné respektovat vzhledem k zadání a cílům, které si autor na začátku sám stanovil a které se mu podařilo celkem dobře naplnit, i když od práce v oboru politologie se očekává rovněž teoretické uchopení tématu. Po formální stránce je práce kvalitní. Doporučuji ji proto k obhajobě a navrhuji ohodnotit známkou výborně.

Žamberk, 25. května 2008

PhDr. Jan Jireš

Ústav politologie FF UK